

Ký sự:

Khắc họa chân dung Anh hùng Điều Cải

Qua mô tả của những đồng đội chiến đấu ngày trước, họa sỹ Võ Tấn Thành vừa khắc họa thành công chân dung của liệt sỹ Điều Cải (xã Túc Trung, huyện Định Quán, tỉnh Đồng Nai)- người Anh hùng của núi rừng Châu Ro, hy sinh cách đây hơn 45 năm.

Trên Quốc lộ 20, đoạn qua xã Túc Trung, huyện Định Quán, tỉnh Đồng Nai có một ngôi trường cấp 3 mang tên Điều Cải. Hỏi thăm những người dân sinh sống quanh ngôi trường về nhân vật Điều Cải thì tôi chỉ nhận được câu trả lời ngắn gọn: “Đó là một anh hùng, đánh giặc dữ lắm”. Tuy nhiên, hỏi sâu về nhân vật thì gần như không ai nắm được về người anh hùng này. Tìm kiếm thông tin, hình ảnh trên mạng Internet cũng không nhiều lắm về Điều Cải. Tháng 7.2014, tôi quyết định lên đường, đến Định Quán để tìm hiểu về người Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân Điều Cải.

Những chiến công lừng lẫy

Tìm đến Trường THPT Điều Cải, tôi may mắn ghi chép được một số thông tin từ tấm bảng “Tóm tắt tiểu sử và thành tích chiến đấu của anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân Điều Cải” treo trước lối vào phòng truyền thống của nhà trường. Theo nội dung thì Anh hùng Điều Cải tên thật là Điều Văn Cải; sinh năm 1948; quê quán ấp Đức Thắng, xã Túc Trung, huyện Định Quán, tỉnh Đồng Nai. Ngày tham gia cách mạng 1965; ngày vào Đảng Cộng sản Việt Nam: 27/02/1966. Chức vụ: Xã đội trưởng xã Túc Trung. Dân tộc Châu Ro. Ngày hy sinh: 22/10/1969. Được Nhà nước phong tặng danh hiệu Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân năm 1977. Cha tên Điều Văn Chuột, sinh năm 1917 và mẹ tên Điều Thị Bưởi, sinh năm 1921. Trong đấu tranh đã kết hợp với tập thể chiến đấu 125 trận lớn nhỏ, bắn chết 142 tên địch, làm bị thương 18 tên, tịch thu 2 súng AR15, bắn cháy 3 xe tăng M113, bắn rơi 2 máy bay địch. Thành tích cá nhân, tiêu diệt 78 tên địch, bắn bị thương 7 tên, bắn rơi 2 máy bay địch bằng súng K44, bắn cháy 3 xe tăng M113. Ngoài ra, đồng chí Cải tìm được bom đạn địch, tự chế tạo thành vũ khí để đánh lại địch; phát động phong trào quần chúng xây cơ sở để nắm tin tức và giải quyết lương thực cho đơn vị; động viên 22 thanh niên địa phương tham gia lực lượng du kích chiến đấu. Khen thưởng: Huân chương chiến công chống Mỹ hạng 2; 2 lần chiến sỹ thi đua cấp huyện; 1 lần chiến sỹ thi đua cấp Quận khu; 1 lần chiến sỹ thi

đưa cấp Quân khu đi dự chiến sỹ thi đua toàn Miền; Quân khu thưởng cho 1 khẩu súng AR15.

Trường THPT Điều Cải (xã Túc Trung, huyện Định Quán, tỉnh Đồng Nai) và tấm bảng ghi thành tích trong đấu tranh (ảnh nhỏ)

Chỉ tham gia cách mạng trong vòng 5 năm (1965-1969) nhưng đọc bảng thành tích trong đấu tranh chống Mỹ của Điều Cải cũng nói lên được sự gan dạ, mưu trí, dũng cảm của người Anh hùng của núi rừng Châu Ro. Thầy Trần Xuân Trúc, Hiệu trưởng Trường THPT Điều Cải cho biết nội dung trên tấm bảng được thầy chép từ Bảo tàng Đồng Nai (TP. Biên Hòa), nếu một tìm hiểu sâu hơn về Anh hùng Điều Cải thì về bảo tàng, hy vọng nơi đây còn lưu giữ tư liệu nhiều hơn.

Được sự đồng ý của Giám đốc Bảo tàng Đồng Nai, một nhân viên cho chúng tôi chụp lại toàn bộ bản thành tích của Bộ Chỉ huy quân sự tỉnh Đồng Nai nhận xét và đề nghị Nhà nước tuyên dương danh hiệu Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân cho liệt sỹ Điều Văn Cải vào ngày 15/10/1976. Điều Cải tham gia cách mạng năm 17 tuổi (năm 1965), hy sinh vào năm 1969. Chỉ trong 5 năm (1965-1969) tham gia du kích ở địa bàn xã Túc Trung, huyện Định Quán, tỉnh Đồng Nai, Điều Cải đã tham gia 125 trận đánh lớn nhỏ, bắn chết 142 tên Mỹ-Ngụy. Riêng Điều Cải trực tiếp tiêu diệt 87 quân Mỹ-Ngụy, đặt mìn phá hủy 3 xe tăng M113, bắn rơi 2 máy bay quân địch. Đơn cử một số trận đánh lớn.

Trận thứ nhất, (đầu năm 1968) địch phát hiện được căn cứ của đội du kích nên nã pháo bắn phá để dọn đường cho bộ binh Mỹ càn quét. Điều Cải (lúc này đang là xã đội trưởng) được giao phụ trách cùng 6 du kích phối hợp với đơn vị bộ đội phục kích tại khu rừng Suối Nho. Cuộc giao tranh quyết liệt từ sáng đến tối, lực lượng của ta đã tiêu diệt được 30 tên Mỹ- Ngụy, làm bị thương 20 tên khác.

Trận thứ hai (tháng 6/1968), một mình Cải với khẩu AK đã bắn rơi một máy bay đi thám thính trên trục Quốc lộ 20 làm chết 2 lính Mỹ; tháng 11.1968 Cải lại bắn rơi một máy bay khác tại cây số 91, rơi xuống Gia Kiệm làm chết 5 tên Mỹ.

Trận thứ ba, (tháng 9/1968) Cải tự xưng phong một mình (trong nhóm du kích 3 người) cài 3 trái mìn chống tăng khi biết kế hoạch hành quân của địch qua khu vực này. Đúng như nhận định, lần lượt 3 xe tăng M113 hành quân qua khu vực trên trúng mìn và nổ tung làm chết 24 lính Mỹ- Ngụy.

Trận thứ tư, Điều Cải cải trang, 3 lần trà trộn vào áp chiến lược Cây Xăng, dùng lựu đạn và súng AK tự tay tiêu diệt 24 tên lính...

Trận thứ năm, (tháng 6/1969), phát hiện địch dùng mìn mồi để cài trên đường lộ đá từ xã Túc Trung đi vào Tam Bung nên đồng chí Cải đã bí mật cho du kích cảnh giới, còn mình tự bò vào gỡ bỏ, cài hướng khác. Đến hôm sau, bọn Mỹ- Ngụy đi kiểm tra, đồng chí Cải đã chập điện cho nổ mìn, làm chết tại chỗ 12 tên, bị thương 7 tên, thu được 2 súng....

Đại tá Nguyễn Đăng Mai, Chính ủy Bộ Chỉ huy Quân sự tỉnh Đồng Nai viết lời nhận xét về Điều Cải khi đề nghị tuyên dương danh hiệu anh hùng vào ngày 15/10/1976 như sau (trích dẫn): “ *Trong lúc lớn lên, đồng chí thấy đàn áp, phá hoại, bắt bố và bắt cha mẹ đồng chí. Nên đồng chí đã xin vào đội du kích để trực tiếp cầm súng đánh giặc. Đồng chí đã đưa khả năng, sức lực vào công tác và chiến đấu, có trách nhiệm xây dựng đơn vị, nhất là nói và làm lúc nào cũng gương mẫu. Trong từng trận chiến đấu hay công tác đều tự nguyện xung phong và hoàn thành*

xuất sắc. “Trong quá trình tham gia chỉ mới có 5 năm tuổi quân, những năm đó cũng ác liệt nhưng đồng chí đã ra sức khắc phục khó khăn, liên tiếp chủ động đánh địch. Tuy lực lượng đội du kích ít, nhưng sẵn có niềm tin và tinh thần dũng cảm, đồng chí đã dẫn đầu đội du kích, là gương sáng tiêu biểu cho những hành động tốt. Có lúc một mình gặp địch cũng tấn công, đánh đúng đối tượng là bọn tề, ác ôn...”

Vào năm 1969, Điều Cải cùng 3 du kích đi nắm tình hình địch để tổ chức đánh, nhưng khi đến khu vực rừng Suối Nho thì dẫm phải mìn của địch nên cùng với 2 du kích khác anh dũng hy sinh.

Hy sinh vì nhớ... đồng đội

Vào ngày 14/7/2014, tôi may mắn được tháp tùng cùng họa sĩ Võ Tấn Thành (người chuyên vẽ chân dung qua lời kể, ngụ ở phường Bửu Hòa, thành phố Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai) đến Trường THPT Điều Cải để nghe các đồng đội tham gia chiến đấu trước 1975 cùng với liệt sỹ Điều Cải, mô tả lại hình ảnh của người Anh hùng của núi rừng Châu Ro.

Dịp này, tôi đã có điều kiện tìm hiểu về Anh hùng Điều Cải nhiều hơn qua lời kể của những đồng đội, đồng chí sát cánh cùng anh chống giặc từ ngày trước. Ông Nguyễn Văn Hưng (76 tuổi) hồi tưởng: “Điều Cải gia nhập đội du kích vào năm 1965, thời điểm này tôi đang giữ chức Xã đội trưởng Đội du kích xã Túc Trung. Cũng như các thành viên khác, lúc đầu mới đánh giặc, Cải cũng... run dữ lắm. Nhưng khi đã quen rồi, thì nó đánh giặc gan dạ phải biết, nhất là giỏi hóa trang lồi ăn mặc của lính ngụy, lén vào đồn mà tụi nó không hề hay biết”.

Những đồng đội, đồng chí mô tả lại hình ảnh của Anh hùng Điều Cải với họa sĩ Võ Tấn Thành

Ngồi cạnh bên, bà Nguyễn Thị Lan (68 tuổi, trước năm 1975 bà Lan buôn bán ở khu vực xã Túc Trung) chen vào: “Có lần gặp tôi, trên người Điều Cải vẫn còn mặc nguyên bộ áo quần lính ngự, tay cầm 2 trái lựu đạn đưa ra khoe: “tôi mới lấy được ở đồn giặc nè chị Tám”. Tài cải trang của nó quá điêu luyện lắm, bọn lính không hề nhận ra”.

Khi được hỏi ký ức về những trận đánh có Điều Cải tham gia, ông Hưng trầm ngâm một lúc rồi nói: “Nhiều lắm, không thể nhớ hết. Nhưng tôi thích nhất là trận cải 3 quả mìn theo ý đồ, bọn giặc đi còng bằng xe tăng M 113 lọt vào trận địa nổ tanh bành, xác giặc chết vô kể”. Sau những trận đánh ác liệt, cũng trong năm 1968, ông Hưng bị trúng đạn pháo phải cắt bỏ 1 chân, giã từ vũ khí. Sau đó, Điều Cải lên thay ông Hưng làm xã đội trưởng. Gợi lại giây phút hy sinh của Điều Cải, ông Hưng trầm ngâm một lúc rồi nói nhỏ: “Nó hy sinh là do quá nhớ đồng đội ở nhà. Chứ Quân khu cử ra Hà Nội, nhưng nó xin ở nhà cùng đồng đội đánh giặc”, bỏ ngang câu chuyện, nước mắt ông Hưng ngấn lệ khi nhớ lại sự hy sinh của người lính cũ của mình.

Ông Nguyễn Văn Hưng gặp lại người lính qua bức họa của mình sau 45 năm xa cách

Ông Điều Mận, người gần nhà Điều Cải thoát ly theo Cách mạng làm giao liên từ năm 1965. Đến năm 1967, ông Mận được bổ sung về Huyện đội Định Quán công tác. Đến năm 1971, Điều Mận được điều về làm Xã đội trưởng Xã đội Túc Trung (thay ông Nguyễn Văn Chi, người kế nhiệm chức vụ Xã đội trưởng ngay sau khi anh Điều Cải hy sinh). Gợi nhớ về người Anh hùng Điều Cải, qua những lần phối hợp với du kích địa phương đánh giặc, Điều Mận kể: “Điều Cải rất dũng cảm trong đánh giặc là điều không thể phủ nhận, nhưng tôi khâm phục nó về tài hóa trang đánh địch. Có trận, nó đánh vào đồn địch, xong lấy áo quần của bọn lính mặc vào rồi ung dung đi qua đồn khác. Bọn lính thấy người lạ vào đồn hỏi, thì Điều Cải chửi thề và nói “Bị Việt Cộng đánh te tua nên chạy về đây lánh nạn”. Vừa nói vừa xả súng bắn chết bọn lính”.

Theo Điều Mận, Điều Cải rất dứt khoát, cái gì hứa thì phải làm được. “Năm 1969, Điều Cải được chọn đi dự Đại hội thi đua chiến sỹ cấp Miền ở Trung ương Cục Miền Nam. Với những thành tích đạt được trong đấu tranh, đại hội chọn Điều Cải nằm trong đoàn công tác để đưa ra Hà Nội. Nhưng sau đó, Điều Cải không đi mà xin Quân khu cho về địa phương đánh giặc. Trước khi về, Điều Cải xin khẩu súng AR15 để giết giặc. Nói là làm, vào giữa tháng 10/1969, Điều Cải cầm khẩu AR15 dẫn đội du kích cùng lực lượng công an vũ trang địa phương tấn công đánh thẳng vào yếu khu Bình Hòa. Chưa đầy một giờ chiến đấu, quân địch đã tháo chạy tan tác. Sau đó được vài ngày thì Điều Cải cùng với 2 du kích khác hy

sinh”

Điều Mận (phải) cùng với tác giả tại UBND xã Túc Trung vào ngày 10/11/2014

Tôi cũng hết sức may mắn khi được tiếp xúc người du kích sống sót trong ngày Điều Cải hy sinh là ông Nguyễn Văn Nam, năm nay 62 tuổi. Ông Nam vẫn nhớ như in cái giây phút sinh tử ngày nào: “Đó là vào ngày 16/3/1969. Lúc đó, nghe lính ngự vào khu tự do, nơi có rất nhiều người dân ra vào, anh Điều Cải (xã đội trưởng) chỉ huy cùng với Điều Được (xã đội phó), Nguyễn Văn Nghịch (còn gọi là Thìn) và tôi vào tuần tra. Trên đường đi, anh Điều Cải phát hiện ra một chiếc áo người dân.Nghi ngờ bọn giặc cài mìn ngự trang, anh Cải cho đội dừng lại cắt đường khác để đi.Vậy mà chỉ đi được 50m, thì dẫm phải một trái mìn khác. Tôi đi cuối cùng nên may mắn sống sót”.

Ông Nguyễn Văn Nam (phải) vui mừng đón nhận bức chân dung khắc họa “thủ trưởng” của mình sau hơn 45 năm

Nhắc lại chuyện hy sinh của Điều Cải mà ông Hưng vừa kể, ông Nam nói ngay: “Đúng đó, do nhớ đồng đội mà anh Cải mới hy sinh”. Ông Nam kể lại, năm 1969, trong khi đang ở Trung ương Cục Miền Nam chờ người đưa ra Hà Nội để phong anh hùng. “Tuy nhiên, do quá nhớ đồng đội nên anh Cải đã xin Quân khu về đơn vị đánh giặc. Trước khi về, Quân khu tặng cho anh Cải khẩu súng AR15 còn rất mới để làm kỷ niệm. Vậy là về đơn vị chưa được bao lâu thì anh Cải hy sinh”, ông Nam nhớ lại.

Ông Nam tham gia đội du kích xã Túc Trung vào ngày 3/2/1968. Sát cách chiến đấu cùng Điều Cải chỉ hơn 1 năm, nhưng sự gan dạ của người anh hùng Châu Ro đã để lại cho anh Nam nhiều sự nể phục: “Ngày bắn rơi máy bay trinh thám L19, tôi có tham gia. Lúc đó, tôi và anh Cải đang đi tuần tra thì nghe có tiếng động cơ của máy bay. Từ xa, anh Cải đã biết ngay chiếc máy bay trinh thám L19. Anh Cải sử dụng súng trường K44, còn tôi dùng súng CKC. Khi máy bay xà xuống tầm thấp, anh Cải nổ súng. Máy bay trúng đạn xì khói và rơi xuống xã Bình Lộc, thị xã Long Khánh. Ngoài ra, anh Cải còn nổi tiếng về bắn tỉa. Thăng lính nào đi đầu mà gặp phải anh Cải phục kích thì rất khó sống sót. Cứ mỗi lần nghe bọn giặc vào khu tự do là anh tìm cách bám theo, đánh cho bằng được mới thôi”.

Nghe lời kể từ chính những đồng đội từng tham gia chiến đấu năm xưa của anh hùng Điều Cải, tôi xin không đưa ra nhiều cảm nhận về Anh hùng Điều Cải. Thay vào đó những lời chân tình của những đồng đội, đồng chí từng sát cách với Điều Cải trong đấu tranh năm nào cũng đủ làm nổi bật lên sự dũng cảm, mưu trí trong đấu tranh, sống hết mình vì đồng đội, đồng chí. Rất khó có thể dùng từ để diễn tả cảm nhận của tôi lúc này, chỉ xin mượn lời của anh Nam: “Nếu Điều Cải không vì đồng đội, chưa chắc anh ấy đã hy sinh”. Đúng, anh đã hy sinh vì đồng đội, vì quê hương, vì đất nước.

Khắc họa chân dung Anh hùng Điều Cải

Sau hơn 45 năm hy sinh, chính quyền huyện Định Quán rất mong muốn có một chân dung người Anh hùng liệt sỹ Điều Cải để thờ tự. Ngay cả ban giám hiệu ngôi trường cấp 3 mang tên Điều Cải cũng mong muốn có chân có tấm chân dung nhằm giáo dục truyền thống cách mạng cho các em học sinh. Và một ý tưởng khắc họa lại về chân dung anh hùng liệt sỹ Điều Cải được nung nấu trong lãnh đạo chính quyền huyện Định Quán.

Ông Nguyễn Văn Nam (bìa trái) với tác giả tại UBND xã Túc Trưng vào ngày 10/11/2014

Người đầu tiên tìm đến họa sỹ Võ Tấn Thành để nhờ khắc họa chân dung liệt sỹ Điều Cải là ông Lê Thanh Sơn, Trưởng ban tuyên giáo Huyện ủy Định Quán (Đồng Nai). Ông Sơn tâm sự: “Vào năm 1982, khi tôi đang học cấp 3 thì nhà trường lấy ý kiến của học sinh việc đặt tên trường (Thời điểm này ngôi trường chỉ là phân hiệu của Trường PTTH Tân Phú-NV). Nhiều ý kiến nêu ra nên đặt tên trường là La Ngà hoặc Phú Túc, nhưng tôi lại góp ý nên đặt tên Điều Cải, một người con của Định Quán được tuyên dương Anh hùng lực lượng vũ trang Nhân dân. Không biết ý kiến của tôi có được đánh giá gì không, nhưng sau đó thì ngôi trường mang tên Điều Cải”.

Cũng theo ông Sơn, dù tên trường đã được đặt tên, nhưng nhiều học sinh như ông lúc bấy giờ và ngay cả khi ra trường vẫn canh cánh trong lòng khi chưa nhận diện được khuôn mặt liệt sỹ Điều Cải như thế nào. “Chúng tôi cũng đã từng tìm đến gia đình của Điều Cải, nhưng họ hoàn toàn không còn lưu lại bất cứ một hình ảnh nào về người liệt sỹ này. Gia đình anh cũng rất mong muốn có một chân dung để thờ tự, nhưng do ngày trước Điều Cải không chụp lại bất cứ 1 tấm ảnh nào nên đành bó tay. Cách đây khoảng 3 năm, tôi có đến viếng Nghĩa trang Liệt sỹ Đất Đỏ (Bà Rịa-Vũng Tàu), trên một dãy mộ đều có chân dung, riêng liệt sỹ Nguyễn Văn

Sáu thì chỉ có nét vẽ bằng bút chì rất đơn giản. Khi về nhà, trong đầu tôi nảy lại ý định cần phải tìm người họa lại chân dung liệt sỹ Điều Cải. Tôi cũng đã đem ý tưởng này ra bàn bạc với Huyện ủy Định Quán thì được sự đồng tình rất cao. Sau khi lên mạng tìm kiếm thông tin và qua giới thiệu của anh Huỳnh Văn Tới, Trưởng Ban tuyên giáo Tỉnh ủy Đồng Nai, tôi đã tìm đến họa sỹ Võ Tấn Thành nhờ khắc họa chân dung Anh hùng Điều Cải.”, ông Sơn cho biết.

Ông Lê Thanh Sơn (phải), Trưởng ban tuyên giáo Huyện ủy huyện Định Quán, người đưa ra ý tưởng nhờ họa sỹ vẽ lại chân dung Anh hùng Điều Cải

Còn họa sỹ Võ Tấn Thành nhớ lại: “Sau khi nhận lời vẽ lại chân dung liệt sỹ Điều Cải, tôi đã tìm đến gặp những đồng đội tham gia chiến trường năm xưa để nghe họ mô tả lại người Anh hùng dân tộc Châu Ro. Tôi cũng đến gặp ông Điều Chơi (90 tuổi, chú ruột của Điều Cải) để nhận diện. Thật xúc động khi những đồng đội cũ kể về những chiến công hào hùng của Điều Cải”.

Người có công mô tả chân dung Điều Cải, thủ trưởng năm xưa của mình, nhiều nhất phải kể đến ông Nguyễn Văn Nam. Ông Nam tâm sự: “Sau khi anh Sơn

báo tin ngày mai (ngày 13/6/2014) có họa sỹ Võ Tấn Thành về nghe các đồng đội năm xưa mô tả để vẽ lại chân dung Điều Cải tôi mừng không thể tả nổi. Không biết liêng thiêng ra sao, mà ngay đêm đó tôi mơ thấy anh Điều Cải dẫn mấy anh em du kích đi đánh đồn địch.Khuôn mặt hiền lành của anh hiện về rõ mòm mọt.Sáng hôm sau, tôi mô tả cho họa sỹ không sót chi tiết nào”.

Họa sỹ Võ Tấn Thành khắc họa lại chân dung Anh hùng liệt sỹ Điều Cải sau khi nghe đồng đội, đồng chí của Điều Cải mô tả

Sau khi chăm chú ghi chép qua mô tả, về nhà họa sỹ Thành bắt đầu khắc họa chân dung Anh hùng Điều Cải. Ngày 24/6/2014, bức họa đầu tiên về Anh hùng liệt sỹ Điều Cải được đưa ra lấy ý kiến. Khi xem bức họa này, nhiều đồng đội phải thốt lên: “Đúng là Anh hùng Điều Cải” và cùng nhau đưa nhận xét giống đến 85-90%. Họa sỹ Thành tâm sự: “Thật ra tôi vẫn chưa bằng lòng với bức chân dung. Tiếp tục nghe thêm những góp ý khác như người dân tộc thì tóc thường xoắn; cằm dài, nhọn, nhô ra; môi trên móm, môi dưới trề; mũi kết, cao đẹp... Rồi lao vào hoàn thiện tiếp bức chân dung”. Ngày 14/7/2014, tại Trường THPT Điều Cải, sau khi xem lại bức chân dung, các đồng đội của Điều Cải đưa ra kết luận: “Bức chân dung của Anh hùng Điều Cải đã được phục dựng đạt 98%”. Ngày 25/7/2014, bức chân dung Anh hùng liệt sỹ Điều Cải chính thức được bàn giao cho chính quyền Định

Quán. Họa sỹ Thành tâm sự: “Tôi từng vẽ hàng trăm bức ảnh liệt sỹ qua lời kể của thân nhân những người đã khuất để cho gia đình họ có cái hoài niệm, thờ cúng... Nhưng khi đặt bút vẽ chân dung Anh hùng liệt sỹ Điều Cải, trong tôi dấy lên sự xúc động mãnh liệt. Xúc động qua lời kể từ những đồng đội cùng tham gia đánh giặc với Điều Cải ngày trước”.

Sau khi nhận được chân dung Anh hùng liệt sỹ Điều Cải, thầy Trần Xuân Trúc, Hiệu trưởng Trường THPT Điều Cải xúc động nói: “ Năm 1982, ngôi trường được mang tên Điều Cải, Ban giám hiệu lúc bấy giờ liên hệ được với Bảo tàng Đồng Nai để chép lại tiểu sử. Nhà trường cũng mong muốn có một hình ảnh để giáo dục truyền thống đấu tranh cách mạng cho thế hệ học sinh, nhưng khi liên lạc với gia đình thì họ cho biết không có bất cứ một hình ảnh nào về Điều Cải. Sau khi nghe tin Ban tuyên giáo Huyện ủy Định Quán mời họa sỹ Võ Tấn Thành vẽ lại chân dung liệt sỹ Điều Cải qua mô tả của các đồng đội tham gia chiến trường năm xưa, nhà trường rất mừng. Mong có một bức chân dung để giáo dục cho các thế hệ học sinh mai sau”

Thầy Trần Xuân Trúc, Hiệu trưởng Trường THPT Điều Cải (phải) đóng nhận bức chân dung Anh hùng liệt sỹ Điều Cải

Cần xây dựng được hình tượng Anh hùng Điều Cải

Ngày 10/11/2014, nghe tin tại Nghĩa trang liệt sỹ huyện Định Quán có ngôi mộ của Anh hùng Điều Cải nên tôi tìm đến để viếng anh. Sẵn dịp hỏi đường đến nghĩa trang liệt sỹ, tôi cũng giả vờ khảo sát gần 10 người dân “Anh/chị có biết liệt sỹ Điều Cải là ai không?”, thì chỉ nhận được cái lắc đầu. Ngay cả người quản trang dẫn tôi đi thắp nén nhang trước mộ của liệt sỹ Điều Cải được xây dựng to hơn các ngôi mộ khác trong nghĩa trang cũng không biết anh Điều Cải là ai?. Trong quyển sổ ghi chép khách viếng mộ, tôi phát hiện rất nhiều người đến viếng mộ Anh hùng Điều Cải, đặt biệt là học sinh, nhưng ngay cả người quản trang cũng không biết Anh hùng Điều Cải là ai thì làm sao giải thích khi có người hỏi về anh, về thành tích chiến đấu cũng như sự hy sinh dũng cảm của anh... Một người anh hùng lẫy lừng như thế, mà nhiều người không biết đến, buồn thay!.

Tác giả thắp nén nhang tại mộ Anh hùng liệt sỹ Điều Cải

Ngay cả ngày mất của Anh hùng Điều Cải đến nay vẫn chưa thật sự thống nhất. Cụ thể, trong bản thành tích của Bộ Chỉ huy quân sự tỉnh Đồng Nai nhận xét và đề nghị Nhà nước tuyên dương danh hiệu Anh hùng lực lượng vũ trang nhân

dân cho liệt sỹ Điều Văn Cải vào ngày 15/10/1976, ghi ngày hy sinh của anh là 22/10/1969. Còn trên mộ liệt sỹ Điều Cải tại Nghĩa trang huyện Định Quán ghi ngày hy sinh 13/12/1970. Tuy nhiên, những đồng đội của anh khẳng định là ngày ngày 16/3/1969. Ông Nguyễn Văn Nam nói: “Đó là ngày chết đi sống lại của tôi nên tôi nhớ rất rõ. Qua đây, tôi cũng mong chính quyền sửa lại ngày hy sinh, để anh em, đồng đội chúng tôi có dịp cùng gia đình tổ chức làm đám giỗ cho anh Điều Cải cho thống nhất”. Ngoài ra, toàn bộ tư liệu về Anh hùng Điều Cải, kể cả những đồng đội còn sống đều cho biết, anh xuất thân từ du kích và làm Xã đội trưởng xã Túc Trung chứ không phải Xã đội trưởng xã Phú Túc như trên bia mộ.

Trong khi đó, thử tìm thông tin về Anh hùng Điều Cải trên mạng Internet cũng hết sức hạn chế. Gõ vào google và tìm kiếm từ “Điều Cải”, thì cũng không có thông tin gì nhiều về người anh hùng này. Theo Wikipedia chỉ thông tin về Anh hùng Điều Cải cũng hết sức đơn giản (xin chép nguyên văn). “Điều Cải, người buôn làng Chorô đã từng là xã đội trưởng xã Túc Trung, huyện Định Quán, Đồng Nai, đã chiến đấu rất dũng cảm và hy sinh. Ông được Quốc hội và Hội đồng Nhà nước Việt Nam tuyên dương danh hiệu Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân. Tên của ông nay được đặt cho một trường trung học phổ thông ở huyện Định Quán”. Còn bên dưới toàn thông tin học hành, thi cử... của Trường THPT Điều Cải. Ngay cả năm sinh, thành tích hoạt động cách mạng, ngày mất, được phong tặng Anh hùng lực lượng vũ trang Nhân dân vào thời điểm nào... đều không có thông tin.

Ngay cả tìm kiếm trong mục “Hình ảnh” cũng chỉ hiện toàn cảnh là trường lớp, thi cử... của Trường THPT Điều Cải. Gần đây, chân dung Anh hùng liệt sỹ Điều Cải được khắc họa thành công thì nên có thêm một vài hình ảnh ghi lại hoạt động vẽ chân dung của họa sỹ Võ Tấn Thành và chân dung anh Điều Cải.

Nếu đem ra so sánh giữa Điều Cải với các anh hùng khác thì thật sự là khập khiễng. Mỗi anh hùng có những hoạt động riêng, đóng góp riêng cho cách mạng. Nhưng ở đây, tôi chỉ muốn đề cập đến vấn đề xây dựng hình tượng một người anh hùng sao cho nhiều người biết đến, thế hệ trẻ hiểu sâu rộng hơn, đúng đắn hơn... Trong bài biết này, tôi chỉ xin mạo muội so sánh với việc xây dựng hình tượng giữa Điều Cải- người Anh hùng của núi rừng Châu Ro với Đinh Núp- người Anh hùng của dân tộc Ba Na- Ê Đê.

Gõ vào google 2 chữ “Đinh Núp”, hàng loạt thông tin hiện ra. Ngay cả Wikipedia cũng thông tin hết sức chi tiết và đầy (xin trích nguyên văn). Đinh Núp (1914-1999), còn có tên là Sar, là một nhân vật lịch sử Việt Nam, người dân tộc Ba Na; nguyên Đại biểu Quốc hội, Ủy viên Ủy ban Thường vụ Quốc hội nước Cộng

hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam khóa VI (1976-1981). Đinh Núp sinh ngày 2/5/1941 (Giáp Dần) tại làng Stor, xã Tơ Tung, huyện KBang, tỉnh Gia Lai; người dân tộc Ba Na. Ông đã lãnh đạo các dân tộc Ba Na và Ê Đê đứng lên chống lại thực dân Pháp. Ông đã giữ chức Chủ tịch Ủy ban Mặt trận Tổ quốc Việt Nam tỉnh Gia Lai - Kon Tum. Ông có lòng căm thù quân Pháp bắt dân làng đi phu, bắt phải bỏ làng bỏ buôn. Năm 1935, trong một lần quân Pháp về làng bắt phu, dân làng lánh hết vào rừng, một mình Núp ở lại dùng nỏ *bắn Pháp chảy máu* để chứng minh với dân làng rằng Pháp cũng là người, có thể chống lại được. Ông tham gia cách mạng từ năm 1935 từng trốn vào rừng dùng vũ khí tự tạo (nỏ) bắt chết một lính Pháp, năm 1945 tham gia giành chính quyền tại địa phương. Trong kháng chiến chống Pháp (1946-1954), ông vận động đồng bào dân tộc tham gia các tổ du kích, xây làng chiến đấu chống các cuộc càn quét của Quân đội Viễn chinh Pháp, tiêu hao nhiều đơn vị địch đem lại chiến thắng tại địa phương. Sau hiệp định Genève 1954, ông cùng đơn vị tập kết ra miền Bắc một thời gian rồi trở về tham gia đánh Mỹ ở Tây Nguyên. Năm 1955, được kết nạp vào Đảng Nhân dân Cách mạng miền Nam Việt Nam. Năm 1963, Đinh Núp trở về Nam chiến đấu. Năm 1964, Đinh Núp thăm Cộng hòa Cu Ba theo lời mời của Chủ tịch Fidel Castro. Các chức vụ ông đã đảm nhiệm: Chủ tịch Mặt trận tổ quốc tỉnh Gia Lai - Kontum (1976); Đại biểu Quốc hội khóa VI (1976-1981); Ủy viên Ủy ban Thường vụ Quốc hội khóa VI (1976-1981)). Ông là nhân vật chính, nguyên mẫu trong bộ tiểu thuyết Đất nước đứng lên của nhà văn Nguyễn Ngọc, tác phẩm này đã được dựng thành phim. Ông mất ngày 10 tháng 7 năm 1999 (Kỷ Mão) tại Gia Lai; hưởng thọ 86 tuổi. Danh hiệu Tôn vinh: Năm 1955, ông được Chủ tịch nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa phong tặng danh hiệu Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân; Huy hiệu Hồ Chí Minh; ông được tặng thưởng các huân chương Quân công hạng ba và huân chương chiến công hạng nhất; Khu Lưu niệm Anh hùng Núp tại làng Sotor, xã Tơ Tung, huyện Kbang, tỉnh Gia Lai (Theo quyết định phê duyệt, tổng diện tích của khu lưu niệm là hơn 5 ha, gồm 26 hạng mục như: Nhà lưu niệm 2 tầng, khu nhà sàn, tượng, khu mộ tượng trưng, khu nhà thủy tạ và các hạng mục khác... Công trình khởi công vào cuối quý II -2009 và hoàn thành vào năm 2011. Khu tưởng niệm Anh hùng Núp hoàn thành cùng với các công trình lịch sử văn hóa về thời Tây Sơn Thượng đạo và các danh lam thắng cảnh khác sẽ hình thành một tour du lịch khép kín từ Thành phố PlâyCu đến các huyện Kbang, thị xã An Khê và huyện Kông Chro). Gia đình Vợ đầu là bà H'Liêu (mất 1954), đã sinh cho Đinh Núp một con trai tên là H'rup; Vợ hai là bà H'Ben, làm Đoàn Văn Công Tây Nguyên tại miền Bắc những năm chống Mỹ; Vợ cuối là bà Ch'ơ (mất 2013).

Ngoài ra, những thông tin xung quanh về Anh hùng Núp thì nhiều vô kể, ngay cả hình ảnh của người anh hùng này trên google.

Theo suy nghĩ của tôi, ngoài những thành tích đóng góp cho Cách mạng của Anh hùng Đinh Núp không ai có thể phủ nhận. Ở đây tôi chỉ muốn đề cập đến việc xây dựng hình tượng, hình ảnh làm sao đi vào trong lòng người dân. Ai cũng biết, Anh hùng Đinh Núp chính là nhân vật chính, nguyên mẫu trong bộ tiểu thuyết Đất nước đứng lên của nhà văn Nguyễn Ngọc, tác phẩm này đã được dựng thành phim, được người dân khắp cả nước biết đến. Sự lan tỏa bằng những câu chuyện, bằng những hình ảnh... về Anh hùng Núp là sự tuyên truyền, giáo dục truyền thống Cách mạng cho thế hệ sau hết sức hiệu quả.

Trên thực tế, anh vật Anh hùng Điều Cải cũng được nhà văn Nguyễn Một (Hội Nhà văn Việt Nam, nay là Giám đốc truyền thông thuộc Tập đoàn Trường Hải) viết với tựa đề: Điều Cải, người Anh hùng của buôn làng Chơ- Ro (Anh hùng Liệt sĩ Điều Cải). Tôi cũng đã đọc qua tác phẩm này và cũng đã có trao đổi thêm với anh Nguyễn Một về một số tình tiết trong bài, thì tác giả cho biết, viết qua sự thu thập tư liệu và qua lời kể chủ yếu của Điều Mận (nhân vật mà tôi đã đề cập trong bài viết). Tuy nhiên, ông Điều Mận xác nhận chỉ hoạt động ở Huyện đội huyện Định Quán nên cũng không nắm được nhiều tình hình ở địa phương. Người rõ nhất về Anh hùng Điều Cải chính là ông Nguyễn Văn Nam, thì nhà văn chưa có dịp tiếp xúc. Khi tôi đưa tập truyện của nhà văn Nguyễn Một cho ông Nam xem. Đọc xong, ông Nam lấy làm nuối tiếc: “Phải chi nhà văn Nguyễn Một gặp gỡ tôi thì hay biết mấy”.

Dem những điều mà tôi thu thập được qua dịp tiếp xúc với các đồng đội, đồng chí chiến đấu với Anh hùng Điều Cải, nhà văn Nguyễn Một cũng lấy làm tiếc nuối về nhân vật mà mình xây dựng. Theo nhà văn Nguyễn Một thì nhân vật Anh hùng Điều Cải có điều kiện dựng thành một bộ phim thì rất hay. Rất tiếc là lâu nay chưa có ai đề cập đến chuyện này.

Bức chân dung Anh hùng liệt sỹ Điều Cải đặt tại Phòng truyền Trường THPT Điều Cải

Xây dựng hình tượng Anh hùng liệt sỹ Điều Cải qua những câu chuyện ngắn, phim ảnh... là điều cần làm, để ít ra là cho người dân Định Quán nói chung và người dân Đồng Nai biết đến anh. Biết đến sự mưu trí, gan dạ trong đánh giặc, anh dũng hy sinh vì đồng đội, đồng chí... Đó là câu chuyện trong tương lai. Còn trước mắt, tôi thích cách tuyên truyền đơn giản hơn. Xin mượn lời của thầy Trần Xuân Trúc, Hiệu trưởng Trường THPT Điều Cải để kết thúc ý kiến ở đây: “Nay thì bức chân dung Anh Hùng Điều Cải đã hoàn thiện, sắp tới ban giám hiệu sẽ xin ý kiến cấp trên cho xây dựng tượng anh trong khuôn viên nhà trường để giáo dục truyền thống cách mạng cho các thế hệ học sinh”.